

הרב יונתן בנימין בוכינגער
קרית יואל

**פולמוסי הלכה בין הגאון ר' חזקי' פייבל פלויט זצ"ל בעל לקוטי
חבר בן חיים וגדולי הדור**

**בענין גלאזירטע כלים, ומסורת קאכינא הינער, אופן עשיית
מקואות, כשרות הציקורי' ועוד**

הגאון ר' חזקי' פייבל פלויט זצ"ל אב"ד שוראן מתלמידי המובהקים של הגאון החת"ס ומחבר ספר לקוטי חבר בן חיים י"א חלקים, נולד בעיר קאלין שבמדינת בעהמען ומיום בואו בפרעשבורג לפני החת"ס סופר נתדבק בו בלב ונפש ובספריו הנציח להפליא מתורת רבו וכן כתב תולדותיו ומנהגיו, משנת תר"י עד לפטירתו ביום כ"ז כסליו תרנ"ה כיהן בעיר שוראן שבסלובקי' וניהל עדתו בתבונה והרביץ תורה לתלמידים אותו תיארו בקובץ בית ועד לחכמים חלק ח', בפרק זה נתאר באריכות האיך שנשא ונתן עם גדולי הדור בהלכה, ובסקירה על פולמוסי הלכה שנחלקו בהן גדולי ישראל בדברים שנתחדשו בשנים אלו.

נתחיל עם הג"ר יחזקאל בנעטה זצ"ל אב"ד נייטרא, שבהיותו שכן טוב לרבינו, דעיר נייטרא הוא בקירוב מקום לשוראן, נשא ונתן עמו ושאל לו רבינו שאלותיו כמוזכר בשו"ת לקוטי חבר עמ' צז-צח והתשובות נדפסו בסוף ח"ה.¹

גלאזירטע כלים

פסק אחד ששמע ממנו בע"פ, הוא בענין גלאזירטע כלים היינו קדירות של ברזל מצופים בהיתוך לבן ושוע (געשמעלצט), דדעת הח"ס (תשו' יו"ד סי' קיג) הוא דמהני בהו ליבון קל ולא אמרינן דחיים עליהו דכיון דאינן אלא שוע בעלמא וגם ספק אם הוא חרס מותר לסמוך ע"ז, אבל רבינו כתב שם, דבימי החת"ס לא הי' שכיחים עדיין הכלים והשואל לא הגיד מהותם היטב אבל כפי האמת ההיתוך מבפנים הוא העיקר ואם מלבנן היטב ההיתוך יורד וגם שמעתי שפקעי לגמרי, וע"ע לא הכשרתי לא בליבון ולא בהגעלה כי לא הי' שכיחים בינינו פה, ואמנם זה שבועיים בא לידי ב' שאלות בענין זה ע"כ מצאתי לשאול.

1 רבינו הכירו עוד בהיותו בחור, תלמיד בישיבת חת"ס, כשסיימו מס' גיטין בשנת תקצ"ח, בא הג"ר יחזקאל להשתתף עמם והשתעשע עם החת"ס, כמובא בתולדות החת"ס - הקדמה ללקוטי חבר ח"ב, ואמר לו או החת"ס דמעולם לא בקש מבעה"ב טובה בעד תלמיד עיי"ש.

ובהקדמתו לחלק א', מספר האיך השתדל הגאון הנ"ל בעבורו שלא יעבורו אותו מרבנותו, עי' שם באריכות שקינא רבינו קנאת ד' שלא לסדר קידושין בחתונה שהי' שם מחולות בתערובת וקמו עליו שנים עשר איש שלא שמעו בקולו להעבירו מרבנות אחר כלות שלש שנים וע"י השתדלותו נשאר על מקומו נכון.

עוד שם, אחרי כי אני הייתי אץ לדרכי לקבל פני הגאון בנייטרא בענין שאלה, ואני נסעתי על המסלת הברזל לנייטרא אזי קמו אנשים וכו', ואמנם מד' היתה נסבה כי יעצוני בנייטרא שלא לנסוע על מסלת הברזל כי אם לשכור לי עגלה וככה עשיתי כו'.

בס' רבותי' דיחזקאל (אות פג) מביא מפי הג"ר בנימין זיידל גיסו של רבינו, דהג"ר יחזקאל רצה להמליץ על פי' התו"כ לרנה"ו ואמר שמחויבים ליתן לו תשואות חן כי ע"פ ביאורו מתיישבים כמה קושיות וסתירות, ויגער בו החת"ס, הרב מנייטרא א"צ לדידי' ולא לדכותי' לא מהם ולא מהמונם כי לא טוב הוא מתלמידיו ואסור לעיין בספריהם ולשלוח בהם יד, כשמוע זאת הגאון לקוטי חב"ח גם הוא הי' נוהר מלקרות בספריהם.

והגאון מנייטרא השיב לו, כי מצריך להשהותם י"ב חודש כדעת החכם צבי (סי' ע"ה), ועי' עוד שם בלק"ח דף קיד שאלה שנתנו בכירה קדרה של בשר וקדרה של חלב בלא כסוי, והשיב לו כנ"ל, אבל דעת רבינו הוא שלא לסמוך ע"ז כלל אלא למכרם לגוי.²

לאחר פטירתו בשנת תרט"ו³ החל רבינו לשאול את הגאון ר' יהודה אסאד זצ"ל אב"ד סערדאהעלי, וכמו שכותב (שם עמ' קא) לכבוד הרב הגאון המפורסם כו' אל נא יחר לרופ"מ ע"ד אשר באתי להלאות מע"ק בדבר הלכה אחרי כי נטל עטרת ראשי הגאון אשר בגבולי ז"ל הכ"מ מעלי כו'.

מהר"י אסאד השיב לו (תשו' יהודה יעלה מהר"א יו"ד סי' רסד), רב ברכות לראש צדיק מושל ביראת אלקים איש חי רב פעלים מקבציאל אהובי ידי"נ הרב המאה"ג המופלג לוחם מלחמת ד' יומם ולילה, ועי' עוד להלן.

כמ"כ נשא ונתן עם הג"ר אהרן דוד דייטש זצ"ל אב"ד יארמוט (לקוטי חבר שם עמ' קא-ב), והשיב לו בתשו' גורן דוד (יו"ד סי' ט) יצו ד' חסדו כו' כבוד ידידי וחביבי צדיק תמים בבית ד' כזית הודו הרב המאה"ג חריף ובקי המפורסם לשם ולתהלה כש"ת כו', גלילות ידידו הגיעוני, ומאריך, ומסיים וכתבתי כל זה אם יראה דברי נכונים לפניו, אכן אם ימצא עליהם סתירה ולא נראו לפניו יעשה כטוב בעיניו הטהורים.

קאכינא הינער

ידוע הפולמוס אודות הקברצינר עופות והוא תרנגולים גדולים הבאים מאי קפריס, ובאונגארן הובא העופות מאינדיען-כינא, והיו נקראים קאקאחינא (cochin china) וערערו

2 וחזר וכפלו בלק"ח ח"ב עמ' ל"ג בהערה על או"ח סי' תנא, וכן בח"ג עמ' לח בהערה על תשו' חת"ס, כתב ז"ל מכותלי תשובת מרן זצוק"ל ניכר כי עדין לא הי' בפ"ב קדירות ההמה אבל לפי אשר נהוגים כעת בינינו ועינינו רואות כי ההיתוך מבפנים הוא עיקר ואם יוסר הקדרה תפוג טעם המאכלים ועי' ליבון קל ינתך ההיתוך, ושאלתי את פי הגאון בן מרן זצוק"ל בעל כתב סופר ושלח לי העתק מתשובה ארוכה להגאון מו"ה פייטל אב"ד במאדא ומסקנתו שם ליבון קל ויגעיל ג' פעמים [הוא בתשו' כת"ס יו"ד סי' פז], וגם פי הגאון מו"ה יחזקאל בנעט שאלתי, והשיב לי כי דרכו להורות לישנם י"ב חדש, ואני אין מורה בהם היתר כלל כ"א למוכרם לגוי בעל בית שאין לחוש שיחזור וימכרנו לישראל לא זולת, ע"כ.

וכן סובר הגאון ר' שלמה קלוגר שאין לו תקנה כלל, עי' טוטו"ד מהד"ק סי' קפ"ג, גם בשו"ת שערי צדק (או"ח סי' מ"ח) מפקפק על דברי החת"ס ולא רצה לסמוך עליו, ועי' עוד תשו' מהר"ם שיק או"ח סי' רל"ח ויו"ד סי' ק"מ, שו"ת יד אלעזר סי' פ"ד, תשו' מהר"א יו"ד סי' ק"ג, ושו"ת יד יצחק ח"א סי' ק"ט.

3 נפטר ז' טבת בשנת תרט"ו ונספד ע"י רבינו פ' ויחי אותה שנה (בלקוטי חבר ח"א עמ' נט), ועפ"ז התשובה הראשונה בלקוטי חבר שנכתב לו, וכתוב שם "תרי"ז" הוא טעות ואולי צ"ל תרי"ד.

רבינו כתב בצוואתו, דמכיון שלא רצו למכור הבית החיים לבני קהלתו, והיות כי דהע"ה אמר אף בשרי ישכון לבטח "ע"כ כריתי לי קבר מח"ק דניטרא בהבטחתי שיעשו שם על הוצאתי גדר מוקף מאבנים גדולות מכל ד' רוחות על יד קבר הגאון המנוח מהר"י בנעט זצ"ל, אבל למעשה לאחר פטירתו זצ"ל, קהל שוראן לא רצו להניח יציאת צדיק מן המקום, על כן ברשות ב"ד רבא דפרשבורג והגאונים שנתאספו על לוייתו קנו קרקע סמוך לקברת ארץ הישנה בכפר ליפובה ונטמן שם (לק"ח החדש ח"ב עמ' פ"ד)

[בלקוטי חבר בתשובות עמ' קב, משיב לנייטרא, אודות מה שנכתב שם בפנקס הח"ק לעשות חדר לקבר הגאון אב"ד המנוח מהר"ש ז"ל, ובתוך הדברים כותב, לא ראיתי מעולם גדר על קבר צדיק לא בעיר פ"ב אשר שם ינוחו מכמה מאות שנה גאוני עולם, ולא בפראג בבית הקברות הישנה ולא בעיר מולדתי ששם ינוחו ג"כ הג' אור חדש ושאר גאונים רק שהג' אב"ד מו"ה ר"י בנעטה צוה לעשות לו כן עי"ש ובהקדמה לאבות על בנים מהגה"צ מקאשוי, מהא דהכיר הבית הקברות הישנה דעיר פראג יש סמך למה שהבאתי בקובץ ח' הערה רצ"א, דמו"ה ר' חיים פלוט מקעלין המונח שם שנפטר בשנת תפ"ג הוא ממשפחתו ואולי זקינו].

על היתר אכילתם דכיון שהם גדולים ומשונים משאר התרנגולים צריכים מסורה לאכלו, הגאון מיארמוט הי' מראשי האוסרים עי' תשו' גורן דוד יו"ד סי' יא - יג, ומהר"י אסאד האריך בהיתרו בתשו' מהרי"א (יו"ד סי' צ"ב-ד' וח"ב סי' קפ"ג) ומעתיק שם מכתב מהג"ר נתן אדלר אב"ד לונדון שאוכלים אותו שם.

אבל הגאון מיארמוט לא סמך על עדותו ואסר העופות, וכן כתב בלקוטי חבר לחלק בין הבאים מקפריסין הנקרא קובערצינע הינער לבין הבאים מכינא הנקראים קאככינא, וז"ל בהערה על תשו' מהרי"א סי' קפ"ג (לק"ח ח"ה עמ' ס"ד), שמעה אוני ד' הגאון זי"ע בעת יצאה הוראה זאת מפיו הקדוש ונשתוממתי מן השמועה וכי בשמא תליא מלתא, הי' לו להרב מלונדון לשלוח למדינתנו מאותן התרנגולים לאמר אלו הן הנאכלים עפ"י מסורת, והצעתי תמיהתי זאת לפני הגאון כתב סופר זי"ע, והיינו על סעודת בר מצוה של הרב מו"ה דוד ברילל מפ"ב ונזרקה מפי החבורה להשתדל שיבואו התרנגולי' מלונדון הנה או לשלוח שם שני ת"ח לקבל מפייהם העדות.

וממשיך, ובנתים בא איש א' מירושלים עיה"ק תוב"ב והעיד לפני הגאון מהר"י ניישלאס באופן ישן⁴ אשר אוכלים אותן בירושלים והתיר הגאון עפ"י הדברי', אחר זמן שלחו מאותן התרנגולי' מירושלים להגאון כתב סופר ושמה נקראי' קברצינר, ולא היו דומים לאותן התרנגולי' קאככינא בשני דברי' בקול והיה להם שוואונג קראפט מה שהיה הפלא הגדול באותן מקאככינא שאפי' גובה אמה לא יכלו לעוף⁵, נוסף ע"ז סיפר לי הגאון מו"ה נתן בנימין סג"ל רב"ד בפ"ב זצ"ל⁶ כי כ' לו הגאון מהר"י עטלינגער מאלטונא⁷ כי על עדות אנשי הודו

4 הי' אב"ד שם, מתלמידי חת"ס, נפטר תרכ"ח.

5 התרנגולים הובאו בהשתדלות הגאון מיארמוט וכמו שכותב (גורן דוד סי' יג), והשתדלתי עם הרב הגאון אבדי"ק פרעסבורג ובאו לו קובעיצער היענער מירושלים תוב"ב, וישבו בי"ד שם בק"ק פ"ב וראו שתרנגולי' קפריס לא מהני מין דהני.

והכת"ס כתב בעצמו למהר"ם שיק ביום ד' תשרי תרכ"ב, ע"ד התרנגולים, אחר צאתי מפה למרחץ באו לכאן הנהו תרנגולים אשר נשלחו אלי מא"י, ועד שובי מתו מהן ונשאר א', וקטנים המה מאלו שנמצאו בכאן מהחדשים, ועדיין לא הי' אפשר לי לבדוק ולעיין בהם כי הטרדא רבו דערו עלי מכל צד ע"כ (קובץ הסופר - כסלו תשמ"ח), וכן כתב להג"ר שלמה זלמן אולמן, ועל דבר התרנגולים החדשים כבר טרחנו ויגענו ולא הי' אפשר לברר על פי כתב, עד ששלחו לי משם איזהו תרנגולים בהוצאות מרובות ועלי היה כולנה, וכשבאנו לבדוקם ולדמותם ראינו שאינו דומה לחדשים אשר מקרוב באו לגבולינו וגם משונים מאשר אכלנו עד עתה ולא אמרתי לא היתר ולא איסור בפה מלא כי כבר נתרבו ובהרבה מקומות אוכלים אותו עיי"ש (קובץ פנים מאירות - תשרי תשל"ז).

וכדברים האלו כתב הג"ר שמעון סופר אב"ד קראקא (מכתב סופר יו"ד סי' ג), וז"ל וסיפר לי חתני הרב החר"ף מו"ה עקיבא [קארניצער] שבלמדו בישיבתו של מר אחי הגאון אבדי"ק פ"ב נ"י הובאו מארץ הקדושה ארבעה תרנגולים בפקודת אחי הגנ"י לראות עין בעין אם הן הנה ממש אותן שהובאו למדינתנו מאי קאכין הנ"ל, עין ראה ותעידה שהם משונים ואינם דומין כלל להם ויותר הם דומים לאותן הישנים המורגלים אצלנו, מ"מ גם להם אינם דומין ממש בקומה ובמראה וגם בקול קריאתם משונים קצת ובכל זאת נאכלים בק"ק פ"ב ואינו מוחה בידם. ועי' שם שהחרדים במדינת הגר היו מושכין ידיהם מהם, והכת"ס אמר לו, שמאחר שכבר נתפשטו בכל המדינה וקשה למצוא תרנגולת שתהי' ברור שאינה מבני התערובת לכן אינו אומר לא איסור ולא היתר, והוא בעצמו נוטה לאיסור אא"כ במסורה ברורה עי' שם סי' ג"ד, וכן כתב לאיסור הגאון ר' איציק אהרן לאנדעסבערג אב"ד גראסווארדיין (הועתק תשובתו בשו"ת לבושי מרדכי לתלמידו מהר"ק יו"ד סי' מ"ד), וכ"כ בתשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' צח-ק, וכן השיב הגאון ר' שלמה קלוגר לאיסור בטו"ד תלי' ק"ג-קנ"ב.

6 הג"ר נטע וואלף ליבער תלמיד החת"ס וכן למד אצל הג"ר וואלף האמבורג זצ"ל, כיהן כראב"ד בפ"ב מתי"ח עד לפטירתו בשנת תרמ"א, והוספד ע"י רבינו בוז' אדר אותה שנה, נדפס ממנו ס' שארית נתן בנימין.

7 הי"ה בעל הערוך לנר, וכן בתשובתו להגאון מיארמוט כתב, כי לא שכיחי נסיעה מהכא להתם ומהתם להכא מבני עמנו אשר ע"כ לא יצלח למצוא מסורה כהוגן וגם לא אוכל להאמין שיש להם בלאנדאן מסורה כזה, וכ"ה

אין לסמוך כלל כי רובם בעו"ה חשודים על טרפות וכיו"ב ע"כ, וחזר והעיר כן שם בסי' רע"ד. וכ"כ בהערה על תשו' מהרי"א יו"ד סי' צ"ב ד"ה והנה זה שבועיים, קובצינר היהנער ראיתם בעיניי בבית הגאון כתב סופר זי"ע ששלחו לו מירושלים אבל הי' להם יכולת לעוף כתרנגולים שלנו משא"כ בהני קאחעכינא היהנער שאינם יכולים לעוף אפי' גובה ב' אמות וגם קולם משונה ומאז תמהתי על המחבר זי"ע למה לא צוה להביא מין התרנגולים שקבלו שם עדות עליהם וכי אשמא שנקראו בשם קאחעכינא היהנער ניקום ונסמוך ע"כ, וכ"כ עוד בלק"ח (ח"י עמ' ר"ט) בהערה על תשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' צ"ח.

ובתשובה להגאון מיארמוט (לקוטי חבר שם עמ' ק"א) כותב לו רבינו, בענין התרנגולים שקורין קאכאכינא היהנער שכ' לי אחיו מו"ה שמעון מירושלים תוב"ב⁸ שהסכימו שם לאוסרם מחסרון מסורת עי' שם, גם בסוגי' דנשר (לק"ח שם עמ' נ"ב) מביא שכתב לו הנ"ל כי העידו לפניו אנשים נאמנים מקאלקוטא (מדינה באינדיען) כי היהודים שם נמנעים מתרנגולים אלו⁹.

ומאריך שם בההלכה, דכיון שהובא שם במדינתו רק תרנגולים זכרים ומרכיבים אותן עם תרנגולת שלנו, לכן על היוצא מהם יש כמה וכמה ספיקות, ומסקנתו, דמתרנגולים עצמן כל בעל נפש ירחק מהם, הביצים יש להקל קצת, התרנגולים היוצאים מהבצים אין להחמיר בהם כ"א על עצמו ואין למחות ביד אחרים כלל.¹⁰

בקוני' דרך נשר להגאון ר' שמואל העליר אב"ד צפת (ומשם בשו"ת שם משמואל סי' י"א) שכותב, והעיקר שאני חושש בזה הוא ששאלתי להרב הגאון הצדיק המפורסם כקש"ת מו"ה יעקב יוקב עטיללנגער אב"ד ור"ם דק"ק אלטונא, והשיב לי כי כן הוא מן האוסרים ואשר הוא יודע מקום מוצא האיך נתפשטו בהמדינה וברי' לו לאיסור וכבר נודע גדולת הרב הגאון הנז' שאינו אומר דבר באומדנא אלא אחר החקירה באמת ע"כ.

גם הגה"ק מקאמארנא כותב בהיכל הברכה (פ' דברים עמ' יב) אחד העיד הגאון המפורסם אב"ד דק"ק אלטונא שהוא בקי במוצאים ובמובאים של אלו וכו', ובמכתבו הנדפס בכנפי נשרים סי' ו' כותב, וגם הרב הגאון מופת הדור וצדיק דק"ק אלטונא יש תח"י כתי' שמעיד שאין עליהם שום מסורה בעולם להתיר הישראלים שיושבין שם מבית ראשון מעידין במסורה וקבלה מאבותיהם מעולם שהם עופות טמאים בבירור כל זה עדות הרב, עוד שם בסי' ד' ואין העת גורם להשתעשע עמו באריכות על כן אני שולח העתק מן הגאון המפורסם בחבורים יקרים מפנינים מזהר"ר יעקב יוקב עטלינגר אב"ד ק"ק אלטונא, ועי' עוד שו"ת דבר משה ח"ב סי' ג' ושו"ת חסד לאברהם תנינא סו"ס כ"ג ושו"ת שאילת שלום ח"א סי' כ"ב.

8 רבינו הספיד שני האחים ז' אב תרל"ח, כנדפס בלקוטי חבר ח"ד עמ' צא-ב'.

9 וכ"ה בתשו' גורן דוד סי' י"ב שכתב לו אחיו כן, וכן כתב בעל הערוך לנר להג"ר ישעי' שור אב"ד יאס (קוני' כנפי נשרים סי' ה' בסו"ס כליל תפארת - לקוטי תשובות בנין ציון סי' מד), כפי הנכתב לי מהרב הצדיק ונאמן מירושלים שמו הר"ר שמעון דייטש נ"י התרנגולים שמתירין שם (נקראים קיבריצייר הינער) אינן העופות החדשים שבאים אצלנו, כי העופות ההם לא משונים בשום ענין רק שהם גדולים יותר מהרגילים ויש להן שינוי בגידול הנוצות משא"כ בתרנגולים החדשים שיש שינוי בקול ואופן הגידול ברגלים גבוהים ומראה העור והבצים, והעיד לי הנ"ל שהיו בשם איזה אנשים מאסט אינדיען (ששם עיקר הגידול ומוצא מהתרנגולים האלה כי כן נקראו אצלנו בפי ההמון כהינא הינער וכדינע סמוך לאסט אינדיען) ושאל אותם על העופות וענו אותו כי ברוב נמצאו במדינתם ונמכרים בשוק לאינם יהודים כי היהודים מחזיקים אותם לאיסור ולא אוכלים אותם ע"כ, ועי' עוד תשו' יד אלעזר סי' קכ"ד. והשו"מ (תליתאי ב' קכ"א) כותב להג"ר אורי פייבש טויבש דומ"ץ יאס[מח"ס אורי וישעי ועיי"ש סי' יא - יב], נהנתי שראיתי במכתב הגאון מאלטונא שהעיד מהצדיק ונאמן מו"ה שמעון דייטש שהעופות הנקראים קיבריצייר שהמה משונים בגדלם ובגידול הנוצות הם מותרים, רק על העופות הנקראים כהינא הענער העידו אנשים מאסט אינדיא שהיהודים בשם אינם אוכלים אותם, אלא שהשו"מ התיר גם אותם עי' שם וח"א סי' קמ"ט ומזהר"ק ג' סו"ס קי"ח ומזהר"א ה' סי' ס"ט, גם הדברי חיים התיר ההינער שבמדינתו עי' שו"ת דברי חיים יו"ד סי' מ"ה-ח' ובנוספות סי' ח' והשמטות סי' מ"ב ועוד, אבל על הקארכינער כתב (נוספות סי' ח') שאינו אומר לא איסור ולא היתר, ועי' עוד תשו' הרי"מ יו"ד סי' ח' בסוף התשובה.

10 וכ"כ להתיר התרנגולים היוצאים בשו"ת בית שלמה (יו"ד סי' קמ"ד, וקמ"ח), ואודות התרנגולים עצמם עי' שם באריכות ובסי' קמ"ה-ר', ועי' עוד בתשו' בית יצחק יו"ד סי' קי"ז-ז' שנוטה להחמיר, ומסקנתו דלבני התערובת אין

כמ"כ החליף רבינו שו"ת עם הגאון הכתב סופר (לק"ח עמ' צח-ק), בתחלת רבנותו בעיר שוראן כשבנה שם המקוה בשנת תר"י, השיב לו הכת"ס (תשו' כת"ס יו"ד סי' צ"ה) וכתב, שלום רב למע"כ ידיד נפשי הרב המופלג בתורה ויראה מורג חרוץ ובקי בהלכה עומד לתלפיות כו' יקרתו קבלתי ע"י אחד מאנשי קהלתו ע"ד מקוה שעושים בקהלתו וחשש לכל חומרות כו', וכן באהע"ז סי' מ"ג משיב לו, וכותב, וסמכתי על תומתו ותבונתו ויעשה הכל בחכמה ובדעת.¹¹

קביעת המקוה ע"י מסמורים

שוב בשנת תרט"ו קבע הנסרים של המקוה במסמורת¹² ומכיון ששמע מהאי פלגאה שלא מקרי קביעות, לכן שלח תשובתו להכת"ס שיברר לו הוראתו דכ"ז שלא יגיע התשובה לא יוכל לפסול המקוה וגם לתקן אי אפשר לו, הכת"ס השיב לו בקצרה דמסמורת לא מקרי קביעות, אבל רבינו בשלו דמקרי קביעות ואמנם אשרי הדור שקטנים נשמעים לגדולים (לשונו שם בלק"ח), לכן שלח השאלה להגאון השואל ומשיב, אבל לא גילה לו מיהו הרב החולק מכיון שהוא כפוף להוראתו.

השו"מ השיב במכתבו וכותב לו, מכתבו הגיעני והנה שאלתו היא במה שהאקרו"ט בעירו בנו מקוה חדשה כו' וע"ז כתב רב אחד אליו בלי טעם וראיה לפתוח הברזא בכל עת הטבילה, ומעלת כבודו ביקש ממני שלא אשיב על הרב הנ"ל כי אחרי שהוא כפוף תחתיו מי יוכל לדון עם שתקיף ממנו, אבל למען ידעו כי צדק מעלתו בדבריו אשיב כו' ואם יבאו דברי הרב הנ"ל אולי יש אתו טעם, אשיב וכו' ולפענ"ד דברי מעלתו נכונים.

הלקוטי חבר שלח להכת"ס את תשובתו שקיבל מהשו"מ, כדי להוכיח אמיתת דעתו להכשיר המקוה. הכת"ס השיב לו באריכות והוא מזכיר את "הרב" כותב התשובה (תשובת כת"ס סי' צ"ח – רבינו כתב על זה בספרו, והנה שלחתי מכתב זה להרב הגאון מפרעשבורג, והשבני דברים, ולא אאריך בהעתקתם, כי אם אעתיק פה מה שהשבתי לו על דבריו, וממילא יובן מה שכתב לי בקוצר).

רבינו השיג עליו, אבל כותב, והנה אחרי שלא הגיעני תשובה מהרב, שלחתי הכל אשר לכל ללבוב להרב הנזכר, השו"מ השיב לו, מכתבו הגיעני ועיינתי בדבריו ובדברי הרב נ"י אשר העתיק לי משמו ואת שמו לא הודיעני, וכראובן ושמעון יהיו לי, ואשר השיב על דבריו, וביקש כו' כי רואה אנכי כי הרב הנ"ל עודו מסתולל להחזיק בדבריו, ואני אומר ברור אם הרב הוא מתלמידיו של הגאון הצדיק מוהר"ם סופר ומתהלל בזה בלי ספק יודה לדבריו, כי הגאון הצדיק כן למד דעת את העם ותלמידיו שיודו לדברי האמת, וסוף דבריו, ועכ"פ לענין מקוה שלו נלפע"ד דהמקוה כשרה בלי שום פקפוק¹³.

להחמיר כיון שיש כמה סברות להתיר.

11 ובחאו"ח סי' צ' כותב הכת"ס לתלמיד אחד בענין מכירת חמץ, אחר קוראך כל הצורך בתשובתי תציע דבריו לפני הרב שאתה תחת דגלו כמדומה לי הוא הרב הצדיק י"נ המאוה"ג בשוראן דש"ת ומברכו בברכת חוה"מ.

12 להבין כל התשובות על בורי' תענין בס' מקוה מים (ירושלים תשנ"ב) פרק ליקוטי הערות על תיקון מקוה של הרב בעל התניא, שמבאר סדר ואופן עשיית המקואות בימים ההם.

13 ב' תשובות של השו"מ הועתק באריכות בלקוטי חבר עמ' צט אבל לא מצאתים בשו"ת שואל ומשיב, ורק בתשו' סי' קל"א הנז' להלן כותב, והנה מ"ש דדעתו כו' הנה זה נכון אף שהנובי" מפקפק כתבתי למעלתו כי אין לפקפק בזה, ועי' עוד שם סי' קע"ח ומהד"ק ח"ב סי' פ"ד.

אך עדיין היה לבו נקפו, ובשנת תרי"ט תיקן תיבה חדשה, וכמו שכותב בקיץ תרי"ט, נתקענו שוב תיבה חדשה בעזהשי"ת וצויתי לתקן הברזא בתחילה משום שראיתי בשו"ת אמרי אש שפקפק ג"כ אם אין הברזא פתוחה והיינו ג"כ משום שלא רציתי לסמוך על קביעת המסמרות אחרי רואי פקפק הגאב"ד פרעשבורג בדבר, וסתמתי הנקב בב' צרורות וסיד לצאת ידי הגאב"ד פרעשבורג שפקפק על צרור א' לכתחילה מיהא חשתי לדעתו וכו'.

וממשיך, ואמנם שאלתי את פי הגאב"ד בק"ק יארמוט והגאון מו"ה יוסף שאול הנ"ל שיעור מוציא רמון, ולא השיבו לי דבר ברור, ושערתני בנקב כו' וכ"כ לי הגאון מו' יוסף שאול וכו', (תשובת הרב מיארמוט נמצא בגורן דוד יו"ד סי' כ"ב, ותשו' הג"ר יוסף שאול בשו"מ מהד"ת ח"ד סימן קל"א).

ויעוין עוד בתשובת השואל-ומשיב להג"ר זאב וואלף הלוי זצ"ל אב"ד סעמארטין שכתב לו בתו"ד: אבל צריך אני לעוררו בשיעור מוציא רמון לא נתבאר באיזה רמון משערין וכבר נשאלתי בזה מהרב הצדיק מ' פייבל ממדינת הגר, (חידושי הרז"ה על מקואות ומשם לשו"מ מהדורא שביעאי יו"ד סי' ל"ו).

עוד כמה תשובות מצינו שהשיב לו השו"מ, במהד"ק ח"ג סי' קצ"ב כותב לכבוד הרב המאה"ג צדיק תמים כו' מכתבו הגיעני היום ונהנתי עד מאד בשמעי משלומו הטוב כן ירבה וכן יפרוץ, ובדבר שאלתו כו' והנה שאלת חכם חצי תשובה וכמעט כולו.

ובדברי שאול יוסף דעת על יו"ד סי' מז ס"ה כתב, בשנת תרכ"ג א' וישב הגיע לי מכתב מהרב המאה"ג הצדיק ירא ד' מו"ה פייבל פלוט אב"ד שוראן והגליל במה שנמצא בענטין הי' שכיח זאת וכעת גם בתרנגולים כו', שאלה זו שלח רבינו גם למהר"י אסאד והשיב לו (תשו' מהר"י יו"ד סי' ע"ט) חיים שלום וברכה לראש אהובי ידי"נ הרב המאה"ג מופלג ומפורסם צדיק נשגב ומושלם כש"ת כו', כן קיבל תשובה בענין זה מהגאון מיארמוט (תשו' גורן דוד יו"ד סי' ט').

כמ"כ מצינו שהגאון מהר"ם שיק השיב לרבינו, על שאלתו בלקוטי חבר עמ' ק"ב משיב לו באה"ז סי' ע"ב, והסכים עמו בכל מכל כל (לשון בעל לק"ח), ומתארו ידידי הרב הגדול המופלג בתורה ויראה המפורסם, וכ"ה בסי' ט"ו, גם הגאון בעל מחנה חיים כותב לו בח"ג יו"ד סי' נ"ז, המפורסם ה"ה י"נ הגאון הצדיק כבוד הרב ר' פייבל נ"י.

כן התיידד רבינו עם הגאון ר' שמעון סופר אב"ד קראקא¹⁴ שכותב לבנו (אגרות מכתב סופר סי' פ"ה) אני פה כו' ובשבוע העברה שתי עצה ללכת לדור בווענער באדן, ומצאתי כו' ועוד כמה רבנים ידידי נפשי, מצאתי שם הרב הגאב"ד ק"ק צעהלים והרב הגאב"ד דק"ק

14 בלקוטי חבר - מנהגי חת"ס, כותב, וסיפר לי בנו הגאון אב"ד דקראקא כי כמה שנים לא אמר פיוט רבון עלם אף כי בעצמו האריך בשבח המחבר וסיפר אותו מעשה כי בפעם הראשונה אשר שר המחבר פיוט זה באה השכינה עם פמליא שלו כו' ושאלו הגאון בנו על טעם הדבר והשיב לו טרם אגלה לך טעמי נח לי שתשירו אותו וכן נעשה מהשבת ההוא והלאה.

בהערות על שו"ת מהר"א ח"ב סי' כ"ד, כותב, ונהירנא אשר מורי הח"ס עשה נישואין ביום ל"ג בעומר לבנו הגאון אב"ד קראקא.

ומביא ממנו אימרא נאה בלק"ח (מגילה טז) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב זה מילה, דיל"ד מה ענין מציאה לשלל, ופי' דבאמת המילה היא שלל שנקנית ע"י יסורין אבל מאחר שהילד אין לו הרגשה שלימה וכשיגדל ומוצא עצמו מהול קרי אנפשי מוצא שלל רב ושיי, וחזר ואמר ברית מילה כנדפס ח"ט עמ' קב"א.

שוראהן מו"ה פייבל פלויט נ"י, 15

בשרות הציקורי'

בשנים אלו עלה על הפרק כשרות הציקורי', משקה הציקורי' מהווה תחליף למשקה קפה שמחירו הי' ביוקר ולכן השתמשו בזה שהי' בזול, בתוצרתו הי' מערבים שומן או שמן, ובהמשך הזמן נתברר שכמה בתי חרושת מערבין בה שומן חזיר, ואין בו ששים לבטלו, השאלה עלה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן, זה אומר בכה וזה אומר בכה, הללו מתירין והללו אוסרין, והחלו הרבנים לחקור ולדרוש בהכשרו, ועל איזה בית חרושת יכולים לסמוך עליו שמייצרו בהיתר וגם להשתמש עמו בחג הפסח.

בלקוטי חבר עמ' קה כותב להרב אב"ד בקהל א"ש [אייזענשטאט] 16 הנה קראתי שבוע זו בעלה האיזראעליט אשר לפי ד' האקאדעמייא יוקח לתקנו שומן חזיר ואין ששים לבטלו, ואמנם הרב המאה"ג במיינץ חקר בפאבריק סמוך למיינץ ואמרו לו במסל"ת כי יקחו רק שמן וכו', יפלא בעיני האיך יתנו הבי"ד בעיר ברין 17 מדי שנה הכשר על הציגארי של פסח המתוקן שמה וכי מאין להם שמן עשוי בהכשר לפסח.

ועוד אחרת דברי הרב ממיינץ אינם מספיקים אחרי כי יש חשש איסור דאורייתא אין גוי מסל"ת נאמן ותני' ש"ך רסי' צ"ח אינו מספיק בזה כי בלי ספק ינוקה השומן חזיר תחילה (טעסטאלירט) שלא יהא בו ריח, ובלא"ה לכאורה לא דיבר הש"ך כ"א בטעמים שישראל רגיל בהם כבשר וכיוצא לא זולת. עוד יש כאן ספק אם מועיל ס' אחרי כי צריך השומן למתק מרירות שורש הציגארי אם לא מקרי לטעמא עבידא, ומסקנתו שלא להשתמש בשום צוגארי בלי הכשר אפי' אם הפאבריקאנטען בני ישראל.

שוב כשנתעורר הפולמוס אודות פראנקאפע הציקורי' של פראנק, שנתן הג"ר זלמן שפיטצער זצ"ל [חתנו של הח"ס] הכשר עליו, אחד ממפעלים שלהם הי' בעיר קאשוי, שהיתה תחת השגחת הג"ר משה יונגרייז אב"ד שם, וכשלא קיימו תנאיו הסיר ההשגחה ולקחו ר' זלמן תחת השגחתו, אמנם ר' משה ערער על הכשרו ופנה להרבנים שיאסרו אותו, גם פנה לרבינו, והשיב לו, נאמן עלי הגאון מו"ה זלמן שפיצער כמאה עדים אבל מאחרי כי מעולם לא ראיתי תכונת ועשיית מלאכת הפראנקאפעע לא אוכל לומר רק כי כדאי הגאון הנ"ל לסמוך עליו. 18

15 רבינו הספיד הגאונים הנ"ל, מהר"י אסאד בלקוטי חבר ח"ב עמ' פ"ח, הכת"ס הספיד ב"פ, א' ב' ו' ארא, וב' עריח אלול, (לק"ח ח"ג עמ' פט-צ), שם עמ' צג הספד על השו"מ, המהר"ם שי"ק בז' אדר תרל"ט (שם ח"ד עמ' צג), והג"ר שמעון סופר הספיד ביום ז' אב תרמ"ג (שם ח"ו עמ' פ"ו).

16 הכוונה להג' ר' שלום קוטנא שהי' אב"ד שם משנת תר"ל עד לפטירתו בשנת תרס"ט.
17 הציקורי' של העיר ברין מוזכר בשו"ת מהר"א יו"ד סי' קנ"ז ושו"ת שערי צדק יו"ד סי' ק"ה.
18 הועתק בקובץ ישורון חלק כ' עמ' תת"ג, ועי' שם ובקובץ י"ט במאמרו של הרב יחיאל גולדהבר השתלשלות כל הענין בסדר נכון, והשלמה בקובץ אור ישראל - ניסן תשע"ג מדור שפתי ישנים מכתבו של הג"ר יצחק אלחנן מקאוונא והגרנ"א מלונדון.

ומש"כ בישורון שם הערה 1 דהוא עולשין המוזכר במשנה פסחים פ"ב מ"ו שיוצאין בו ידי מרור, במדרש שכל טוב פ' בא עמ' 110 (חלק מדרש הפרשה) כתב דחרחבינא הוא ציקוריירי, ועי' עוד בקובץ או"י הנ"ל עמ' קעה - ח' דיש מגאוני ומנינו שנהגו ליקח ציקורי' למרור, וע"ע בקובץ קול התורה - ניסן תשע"ג במאמרו של הה"ג ר' יצחק זעקל הלוי פאללאק.

אסיים הפרק בשערורי' שבאה מאשכנז, שהחלו אגודות חברות צער בע"ח להתריע על השחיטה, שהיא צער לבהמה, ושצריכים להכות על ראש הבהמה למהר מיתה, או הצטרף רבינו לאסור איסור, שאסור למהר מיתה בע"ח כל זמן שהדם מקלח, וכמבואר בקונטרס הבלעת הדם (פראנקפורט א. מ. תר"נ).¹⁹

19 חובר בידי הג"ר צבי פלאטא רב דעדת פרושים בק"ק קלוניא (קאלן) חתן הג"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל, עוד חיבר קו' פסי ביראות וקונ' קונדיסין וצוה"פ.

כל ההנאה היא לראות בטובת חבירו

תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי (אסתר ז, ג). כבר בארנו בענין התפלה שצריך כאו"א לבקש על טובת חבירו ולהיות במס"נ עבורו. ע"ד שאמר משה רבינו ע"ה (שמות לב, לב) ואם אין מחני נא כו' וכן דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קיט, קט) נפשי בכפי תמיד. וכן דרך כל הצדיקים האמיתים כמ"ש במעלת הרב הקדוש בעהמ"ח ס' נועם אלימלך זלה"ה. וז"ש תנתן לי בחי' זאת להיות במדריגה זו להיות נפשי בשאלתי במס"נ עבור עמי בבקשתי. וכבר אמרנו בפ"י הענין שאנו אומרים בקדושת כתר. משרתיו שואלים זה לזה. פ"י הצדיקים ההולכים בדרך זה להיות כל אחד מצפה לראות בטובת חבירו הם משרתיו האמיתים עובדי השם כשהם שואלים זה לזה. וזה שנאמר בלשון שואלים כי ענין (בבא מציעא צד, ב) השואל כל הנאה שלו. וזה מי שהוא בבחי' זו הם בבחי' שאלה וכל הנאה שלו כשרואה בטובת חבירו להשפיע מטובו אשר חנן אלהים אותו. וזה שאומרים אח"כ ממקומו הוא יפן ברחמים. כי הצדיקים הללו הם המעוררים הרחמים. וזה יש לרמז בדברי הגמרא (מגילה ז, ב) אביי בר אבין ור' חנניא בר אבין הוה מחלפי סעודתייהו אהדדי. פ"י ההשפעות שהי' ראוי לבא עליהם לגודל האהבה התפללו להמשיך השפע לזולתו. וזה הענין שתיקן מרדכי ביום הזה מצות משלוח מנות איש לרעהו. פ"י המנות והשפע שראוי לבא אליו הי' מבקש עבור רעהו. וזהו עיקר האחדות בבני ישראל. וז"ש קיימת בנו משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים כנ"ל: (תפארת שלמה רמזי פורים)

עד דלא ידע - עדיין מוטל עליו החיוב

מחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו' נראה לפרש דאין הכוונה שמחוייב להשתכר כל כך עד שלא ידע אלא דכל היום מחוייב לעסוק במשתה ועד דלא ידע עדיין החיוב עליו לאפוקי כשהגיע לשיעור זה אבל אפי' קודם השיעור יוצא כל שעוסק במשתה כנ"ל: (שפת אמת מגילה ז, ב)